

44-ik sz. Oktober 29. 1865.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

SZERKESZTŐ-TULAJDONOS:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ:
EMICH GUSZTÁV.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési föltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a **kiadóhivatalba** (Barátok-tere 7-dik sz.)
 a kéziratok pedig a lap **szerkesztőségéhez** (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
 levelekben intézendők.

PEST, 1865.

NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV
 M. AKAD. NYOMDÁSNÁL.

TARTALOM.

Cikkek: „Palmerston lord.“ — „Borbála királyné.“ (történeti elbeszélés.) *Vértési Arnoldtól.* — „A dálnok temetése.“ (költ.) *Dalmady Gyözőtől.* — „Anglia egyetemei.“ — Egy villámcsapás, mely betüket nyomott le, „*Dr. Bardócz Lajostól.* — „A bánáti bányavárosok, nyers érczek termelése és ipar tekintetében.“ *Asbóth Lajostól.* — „A drágakövekről.“ *A. L.-tól.*

„Egy hét története.“ *Vadnay Károlytól.* — Ujdonságok. — Vegyes közlemények. — Követválasztási mozgalmak. — Irodalom. — Nemzeti színház. — Szerkesztői üzenetek.

Képek: Palmerston lord.“ — „A dálnok temetése“-hez. — „A szekuli gyarmatosok lakhelyei.“ (Rajz. *Blumberg.*) — „Bogsán.“ (Rajz. *Haske.*) — Képtalány.

Követválasztási mozgalmak.

Pesten a követválasztási mozgalmak a mult vasárnap is élénken folytak. A *Terézvárosban* azon választók, kik *Gorove István* mellett vannak, d. e. 10 órakor a lövölde termében gyültek össze értekezletre. Ugyanekkor *Schwarz Gyula* ellenjelölt a *Thália-színházban* tartott beszédet pártthivei előtt. A *Ferencvárosban* délelőtt *Horváth Károly*, délután *Rottenbiller* főpolgármester adták elő programjaikat a választók előtt. A *Józsefvárosban* is voltak összejövetelek, melyekben a különböző pártok emberei tartottak beszédeket jelöltjeik érdekében. — *Budán* az egyik kerületben *Lónyai Menyhért* visszalépven, pártjának egy része *Ráth Pétert* tüzte ki, mások pedig gr. *Széchenyi Ödönt* emlegetik. A harmadik jelölt *Balázsy Antal*, 1861-i képviselő.

Veszprém megye jelöltjei: a *veszprémi* kerületben *Kupricz Imre*, *Rosos István*, és *Csecsinovics*; a *nagy-vázsonyiban* *Gaal Péter*, *Noszlopi Tamás*, *Pap Gábor*; a *zirciben* *Hunkár Sándor*, *Ányos István*; az *ugodiban* *Nagy Ignác*, *Szabadhegyi*, *Sárkány apát*; a *vásárhelyiben* *Békássy Lajos*, *Pap Nep. János*; az *enyingsiben* *Kerkapoly Károly*, gr. *Festetics*, *Cserki István*; *Pápa városában* *Xántus J.*, *Szabó I. Félégyházán* *Szabó József* mellett *Seres Károly* és *Hrabovszki helytartótanácsos*. — *Nagy-Bányán* *Ujfalusy Miklós* mellett *Zeitz J.* és *Smoczer kanonok*. — *Bereg megyében* a *beregszászi* kerület *Lónyai Menyhértet* szölitá föl; a *munkácsiban* *Eötvös Tamás* és *Deszkó esperes*; a *félvidéki*ben *Pásztéli*; a *kászonyiban* *Bay Ferenc* és *Budai Lőrinc* a jelöltek. — *Trencsén megyei* jelöltek: a *baani* kerületben *Eördögh Imre* mellett *Hudlik István* és *Dohnányi Lajos*; a *trencséniben*: *Kubicza Pál*, az *illava-puchóiban* *Szilvay Károly* és *Androvich Sándor*; a *beszterce-bellusiban*: *Szitányi Bernát*; a *bícsi*ben *Urbanovszky Ernő*; a *zsolnaiban* *Vitulay József*, *Bitsanyszky István* és *Pongrácz Lajos*; a *varin-kis-utcai* kerületben *Csáky László*; a *csaciban* *Madai Lajos*. — *Krassó megye* jelöltjei: a *lugosi* kerületben *Mocsonyi András*; a *boksányiban* *Joanovics György*; a *facsetiben* *Mainu Aurél*; az *oravicaiban* *Hatzegán ügyvéd*; a *zorlenciben* *Asbóth Lajos*, *Vlád Alajos* és *Pacsu Fülöp* a jelöltek.

Torontál megye képviselőjelöltjei: a *bessenyői kerületben* *Rónay Lajos*; a *zichfalviban* *Dániel Pál*; a *párdányiban* *rudnai Nikolicus S.*; a *zombolyaiban* b. *Nikolicus F.*; a *billetiben* b. *Lipthay Béla*; a *szentgyörgyiben* *beodrai Karácsonyi F. N.-Becske-erken* *Hadzsics Lázár. N.-Sz.-Miklóson* *Rónay János*, *Bogdán Vince* és *Vidacs János. N.-Kikindán* *Raczkovics Kozma*. — *Nógrád megye* képviselőjelöltjei: *Desseffy Otto*, *Balogh Antal*, *Báthly Miklós*, id. *Kubinyi Ferenc*, *Török Sándor*, *Beniczky Gyula*, *Kuhinka Ferenc*, *Szontagh Pál*, *Frideczky Lajos*, *Baintner egyet. tan.* és *Huszár István.* — *Csanád megye nagy-laki kerületében* *Dedinszky József*; a *batonyaiban* *Markovics Antal*, *Sántha Sándor*, *Glatz Antal* és *Vertán Endre*. — *A Hajdu-kerületben*: *Böszörmény* részéről: *Varga Antal* és *Szente Bálint*; a *nánás-dorogi* kerületben *Farkas Lajos Oláh Miklós*; a *hadház-szoboszlói v. pircsi kerületben* *Gönczy Pál*, *Kovács Miklós*, *Thury Samu* temesvári ügyvéd, *Kiss Dániel*, *Fogthui Sámuel* és *Hadházi Dániel*.

Erdélyben a kolozsvári országgyűlésre a következők a követjelöltek: *Kolozsvárott* *Mikó Lőrinc* s gr. *Lázár Miklós*, velök szemben dr. *Szabó F.* és *Groisz N.*; *Kolozsvármegyébe* *Zeyk Károly* és *Hosszu József* (román). *Dobokamegyében* *Ocsvai Ferenc* és *Hosszu László*, r. *Alsó Fehérmegyében* b. *Kemény István* és *Pap Anasztáz*, r. *Tordamegyében* *Tisza László* és b. *Huszár Károly*. *Belső-Szolnokmegyében* *Torma Károly*, gr. *Bethlen Sándor* és *Mán Gábor*, r. *Küküllőmegyében* gr. *Bethlen Farkas. K.-Féjérvárott* *Veszeli K. Kolozson* *Halmágyi S.* és *Toepler. Szék városban* b. *Bánfi János* és *Felszegi Samu*. *A Székelyföldön*: *Maros-széken* *Tolnai Gábor*, *Dózsa Dániel*, *Nagy Samu* és *Rédei István* a jelöltek. *M.-Vásárhelytől* *Dózsa Elek* és *Lázár Ádám*. *Udvarhelyszéken* gr. *Bethlen János* és b. *Rauber Nándor* vagy *Horváth János*, *Háromszéken* *Székely Gergely* és *Turi Gergely*; az *ottani városokban* gr. *Kálnoki Pál*, b. *Szentkereszti Zsigmond*, *Berde Mózes*, *Domokos László* nevei említettnek. *Csikszéken* *Mikó Mihály* és *Gecczó ügyvéd*. *Aranyosszéken* *Fehér Márton* és *Zeyk József*.

Vegyes közlemények.

© (A korteskedés *Egerben*.) Az egri követválasztási mozgalmakat egy levelező következőleg rajzolja: A mely napon menetet akar valamely párt rendezni, eleve figyelmezteti az ellenjelöltet, hogy:

„Polgártárs! Ma esti hat órakor jelöltünk tiszteletére, kit az Isten éltesen, mi fényes menetet rendezünk. Ugy tartsa össze embereit, hogy bántásunk ne legyen, mert felkészülve jelenendünk meg.

Első évi folyam.

44. szám.

Oktober 29. 1865.

Palmerston lord.

A jelen század legnépszerűbb s legtovább szerepelt államférfia, az utóbbi angol miniszterelnök, Palmerston lord e napokban, okt. 18-dikán meghalt. Két nap múlva ünnepelte volna 80-ik születési napját.

Lapunk feladatát teljesítjük, midőn ezen nagynevű férfi arcképét és rövid életirát hasábjainkon közlésesszük.

Sir Henry John, Temple báró, Palmerston lord (ez az elhunytak teljes neve) 1786. okt. 20-kán született Harrowban s itt is nevelkedett, később Cambridgeben fejezve be tanulmányait; s 1806-ban, a híres Pitt halála után, mint ezen egyetem követe akart az elhunyt miniszter utódjává lenni, de egy újabb sikertelen kísérlet által sem hagyta magát elriasztani s végre csakugyan képviselője lett és maradt az egyetemen mindaddig, miglen túlhajtott reformtörök-

vésői miatt a kollegiumra nézve alkalmatlanná nem vált.

Közigazgatási talentuma csakhamar feltűnt. 1807-ben az admirális lordjává lett. 1808-ban a kopenhágai expedíció fölött tartott beszéde, melyben a kormány eljárását védte, nagy feltűnést okozott s ezt egyszersmind Palmerston később követett politikája programjává tekinthetni. A hadügyi titkári állomáson sokáig volt, s ez időtájt beszédei hivatásköre határai közt mozogtak.

I. Napoleon bukása után még sok ideig kezelte Palmerston a hadügyi miniszterséget s ettől csak 1828-ban vált meg, el-

Palmerston lord.

hagyván Wellingtonnak, a „vas-hercegnek“ kabinetjét. Őt tartották Canning legméltóbb utódának s az első Grey-féle kabinetben ő volt a külügyi titkárságra kiszemelve. Ily módon ki-

egyezkedvén a whig-párttal, a toryk céltáblájaul szolgált, de egyszersmind ez idő óta vált az oppositio félelmetes vezérévé, ő lévén a háznak leghatalmasabb, s e mellett Broughamnál eszesebb szónoka, kit mindig készséggel hallgattak.

Századunk negyedik évtizedének elején, midőn maga Ausztria is jó szemmel nézte a lengyel forradalmat, Palmerston lordot sokáig rovogatták a lengyel kérdésben tanusított magaviseleteért, s bizonyára az újabb lengyel fölkelés főbb szereplői sem tesznek sírjára hála-virágfüzereket.

1834-ben hozta létre Anglia, Portugalia, Francia- és Spanyolország közt a négyes szövetséget, mely oly sikerrel működött Don Miguel és Don Carlos ellen, s 1846-ban ismét a miniszteriumba lépett John Russell alatt, mely időben hatalmasan kikelt a despotismus ellen, mi sok ellent támasztott számára.

Palmerstonnak 1848—49-ki történetünkben is jelentékeny szerepe jutott, melyet ma még titkok homálya fedez; később azonban, a titkos dip-

lomatai levelezések napfényre kerültével ezt is is ösmerni fogjuk.

Midőn 1852-ben Aberdeen új miniszteriumot alakított, Palmerston a belügyminiszteriumban államtitkár lett s mint ilyen, minden pártban népszerűséget vívott ki. 1853-ban hire támadt, hogy az udvar is mélyebben beleavatkozik az államügyekbe s erre Palmerston kilépett a miniszteriumból, kartársai unszolására azonban néhány nap mulva ismét el kellett foglalnia állomását, s rövid idő mulva őt szólították az államkormányának élére. Palmerstont majdnem hatvanéves államférfiui pályáján rendkívüli tehetségei és egyéni tulajdonai oly népszerűvé tették Angliában, a milyen előtte még egy miniszter sem volt. Ő tudta a legdacosabb elemeket is akarata alá hajtani; értett hozzá elleneit azoknak saját fegyvereivel megverni; gúnyoros humorával sebzett s hódított; méltósággal párosult békülekenysége a dacos ellent is lefegyverzé s páratlan testi lelki erélye mindig képessé tévé őt a küzdelemre.

Borbála királyné.

— Történeti elbeszélés. —

IV.

Ez este készen álltak a cseh összeesküdtek. A királyné kiadta a jelszót: ma kell történni a fölkelésnek; várni nem lehet. A cél volt: Zsigmondot elfogni saját palotájában s rabul letartani, azután fegyveres fenyegetésekkel kicsikarni tőle, hogy Borbálát nevezze ki utódjául.

S ha nem akarja megtenni? — A többi még titok volt a szívben s nem jött az ajkra, de a vezetők mindenre készek voltak.

Az összeesküdteknek szándékuk volt a királynét a beteg király helyébe az ország kormányzójává még ez éjjel kikiáltani. Ma éjjel lesz a cselekvés ideje, a holnapi nap már a diadal napja.

Minden készen volt. A királyt válatlanul meglepik, ellenállni nem lesz képes. Álmában lepik meg őt és híveit, a sötét éj leple alatt, váratlan, biztosan. S ha valaki merne is ellenállni, pillanat alatt leverik.

A kapuk nyitva lesznek, az örök megvesztesgetve. A királyné gondoskodott már erről. Éjjelkor, mikor majd megmozdulni kell, jelt fog adni a királyné; addig várjanak csendben és lehetőleg elrejtőzködve.

Legnagyobb része az összegyűlt husszitáknak nem tudta, mi végre fogtak fegyvert. Csak a legfőbbek voltak beavatva a titokba.

Sokáig vártak. Már éjfél tájban volt az idő, s a

királynétől még nem érkezett üzenet. Ekkor egy biztos embert kiküldtek, menjen és hozzon hírt a királynétől s a Cilley gróftoktól.

Az ember hosszu ideig kimaradt s mikor visszatért, boszusan szólt a vezérekhez:

— A nádszállhoz akarjátok-e kötni Csehország sorsát? Mert e nő ingatagabb és könnyebb a nádszállnál és azt mondja az irás: jaj azoknak, a kik könnyűeknek találatnak! Míg nemes lovagok itt állnak künn az éjben, és várakoznak nyughatatlan, mert egy ország sorsának kell eldőlni ma éjjel, addig a királyi nő szerelmi csevegéssel tölti idejét. Ezért kell Csehország nemes fiainak künn ázni itt esőben és szélben és várakozni mint hitvány szolgálcsoporthoz, mig urnők mulat.

Az összeesküdtek közül néhányan morogva, mások komor hallgatással fogadták e szavakat.

— Cilley Ulrikkal beszéltem, — folytatá a boszus husszita; — a gróf ivott és kacagott. S mi itt állunk az éji esőben, karddal kezeinkben s fejünkben országos gondokkal. Mi szolgáljuk e nőt és ez embereket?

— Mi nem szolgálunk senkit, csak Csehországot, hazánkat, — szólt szigoruan Podjebrád György. -- Most nincs a vitatkozásnak ideje. A királyné érdeke a mienk; büne az övé, számoljon érte Isten előtt, nekünk azzal semmi közünk. Vár-

jatok a jelszóra és mikor az megérkezik, emeljétek föl a zászlót és éljen a királyné!

De néhányan a husszita főnökök közül boszusan dugták hüvelybe kardjaikat.

— Roszul cselekedtünk, hogy e Jezabelt akaruk segíteni. Te azt mondtad, Podjebrád, e nő az Ur hiveinek pártfogója és meg fogja ismerni s követni az igaz vallást, melyet a Tábor fiai és az árvák vallanak. Mi kardot fogtunk őérette és míg itt várunk, ő bűnös kedvesével enyeleg. Mi imádkoztunk és bőjtöltünk tegnap és ma, mielőtt az Ur nevében fölfegyvereztük volna magunkat. Az Ur fiainak nem lehet semmi köze Jezabellel.

— Vissza akartok lépni, — szólt ingerülten Podjebrád, — most mikor lábatok már a lépcsőn áll, mely célhoz vezet?

— Magunk fogunk cselekedni, — viszonzá az elpártolók egyike, Chlum János; — más a mi utunk és a kehelynek nem szabad szövetkezni a bűnnel.

S még azon órában csapataikkal együtt eltávoztak.

Podjebrád boszusan harapta össze ajkait. Hanem még elegenden maradtak; a merész terv kivitelével még nem kell fölhagyni. Váratlanul meglepve, könnyű szerrel foglyul ejtik a királyt, midőn benn a palotában szövetséges társaik vannak. Még biztosan számíthatnak sikerre. Számuk ugyan megfogyott, de még mindig elegenden vannak.

Csak a királyné üzenetét várták nyugtalanul. Semmi jel, semmi üzenet. Perc perc után mult, lassan izgatott várakozásban; minden perc nyugtalanabbakká tette.

Már aggódni kezdtek, hogy talán valami váratlan akadály meghiusította mára a tervet. Hátha talán mindenkorra? Ha talán fölfedezték volna Zsigmond emberei az összeesküvést, ha elárultattak terveik? De hiszen a királyné gondoskodni fog, hogy ha valami gyanu támadott volna is, Zsigmondot megnyugtassa, elaltassa. Ha ekkoráig titokban maradt a terv, miért félnének fölfedeztetéstől ez utolsó percben?

Az éj sötét volt, hideg eső csapkodott arcaikba. Vártak hallgatva, zordonan. Végtelen hosszúra látszott nyulni az éj s még sem jött üzenet a királynétól.

Ekkor egyszerre csak a két Cilley gróf jött, futva és szitkozódva.

— Egy pár lovat! — kiáltott Ulrik gróf, — egy pár gyors futó paripát! Hamar, az ördög nevében kérlek, nemes urak!

A csehek megrettenve vették körül a két Cilleyt.

— Mi történt? El vagyunk árulva?

Cilley Ulrik ingerülten kiáltott föl:

— Egy pár gyors futó lovat nekünk! Jámbor keresztények vagytok, nos hát az Isten nevében! És most fusson, a kinek oka van fejét félteni!

— És a királyné?

— Én csak saját fejemmel törődöm, — viszonzá szitkozódva Cilley; — az övét majd megőrzi a sátán.

Most előbbre lépet Podjebrád.

— Megállj, Cilley! Látom, hogy a kard még oldaladon függ. Mit mondasz, ha megfordulnánk s a mit titokban akartunk tenni, megtennők azt nyíltan?

Cilley egy pillanatra megállt gondolkozva, aztán hirtelen kérdezé:

— Hányan vagytok?

— Háromszázan, — viszonzá Podjebrád.

— Ha okosak vagytok, félre fogtok húzódni és sereget gyűjteni, — szólt Cilley Ulrik; — ha örültek vagytok, megrohanhatjátok a királyi kastélyt. Én veletek nem megyek. Én harcban akarom elveszteni fejemet, s nem a hóhér bárdja alatt.

És lóra kapott ő is, fivére is.

— Most imádkozzatok, jámbor hussziták, kiáltott vissza Cilley, — hogy minden ördög segítségünkre jöjjön s futásunk szerencsés legyen Cilly váráig.

V.

A királyné heves izgatottsággal várta a késő éji órát, melynek határozni kell sorsa fölött.

Este még egyszer beszélt fivéreivel. Minden készen volt. Azok biztosították, hogy a csehek ez éjjel összegyűlnek s csak a jeladásra várnak, mikor jöjjenek; az örök, kiket a kapukba állítottak, megvesztegetett embereik. Az összeesküdtek jöhetnek; akadályra nem fognak találni.

De ma szokatlanul sokáig ébren volt a király s az udvari főemberek. Addig várni akart a két Cilley a terv végrehajtásával, míg álomba nem merül az udvari nép.

Sokáig kellett várni. Végre midőn gondolták, hogy az időpont már közelget, még egyszer a királynéhez mentek, hogy megkapják tőle a jeladást. A királyné nem fogadhatta el őket; tudokra adta, hogy várjanak.

Az ország ügyének menetét most megakasztották a sziv ügyei. A szép lovag Walmerod érkezett meg messze földről.

Évek multak el, mióta a királyné nem látta őt, kit egykor nagyon is gyakran látott. Ah, azok a budai szép napok mégis csak kedvesek voltak! Igaz, hogy utóíze keserű volt s a szép Walmerod azóta ismét földönfutó lovag lett, mint azelőtt volt.

(Vége következik.)

Vértesi Arnold.

A dalnok temetése.

— Frenzel után. —

1. Ki szünt meg élni ?

— A dalnok ! — zokog a babér.
Ott, hol az erdő véget ér,
S mindent ibolya, fű takar,
A sirba szállni ott akar.

5. Ki tart beszédet ?

— Én ! — mond a gólya ; — hajdanán,
Perzsia földjén tanulám.
S épen szerelem s bor felett
Tudok egy szép, kegyes helyet.

2. Sirt ki fog ásni ?

— Én ! — szólt a vakand, s elhajolt.
Kedves, ismerős ifju volt ;
Völgyben, erdők közepiben
Ezerszer jött össze velem.

6. Ki lesz kíséző ?

Odafenn a pacsirta szól :
— Mindannyink vele vándorol,
Hisz a világ költő helyett
Ugy is pacsirtát emleget.

3. Ki viszi őt ki ?

Im a légben fecskesereg
Öltözködve ünnepileg,
Fehérbe, feketebe, — jó,
A kedves terhet emelő.

7. És ki harangoz ?

A virágok kelyheiben
Hangok csendültek hirtelen,
Hirdetve erdön, nádason,
Hogy a tenetés most vagyou.

4. Gyászaldt ki zeng majd ?

Halljátok ! ott a fülmile . . .
Halljátok, mily viszhang kele !
A bánat szelid dallama
Sokszorozva zeng általa.

8. Az ég szeszélyes csillagi

Sem akartak hiányzani,
És lejöttek s milljónyi köny
Tündöklött fel az uj rögön.

Anglia egyetemei.

Az angol egyetemi élet lényegesen különbözik a szárazföldi tanintézetektől. Az angol nyilvános tanintézeteknél merőben ismeretlen a kormány befolyása s náluk testületi szellem uralkodik. A oxfordi, cambridgei, durhami egyetemek legkisebb külső összefüggésben sincsenek egymással, mindegyikök teljes önállósággal, saját szervezettel bír, s önmaga által választott tisztviselők által érintkezik a külvilággal; saját régi törvényeik vannak, melyekhez vakbuzgóan ragaszkodnak. Oly nagy pedig eme bevett szokásokhoz való tiszteletök, hogy még csak az sem jutott eszébe senkinek, miszerint az ószabásu iskolai izléstelen ruházatot talán meg is lehetne változtatni. Rendkívüli szabadalmakkal láttatván el, az egyetemi testület nemcsak saját székhelyén gyakorolja az igazságszolgáltatást, hanem kívülről is igénybe veszik tanácsadását.

Oxford papi színezeténél fogva az egyház bátyájának bátran nevezhető. Menedékhelye a klasszicus tudományoknak, a nélkül, hogy az újabb elemek is kiváló figyelemre lennének méltatva. Cambridge már az újabbkori ismeretekkel is versződik s ezért Oxford előtt nem jó hirben áll Durham ingadozó, szintelen, és ideje idestova lejár.

Mindenik egyetemhez tartozik egy csomó ugynevezett collegium, mely az ifjakat a felsőbb tudományokra előkészíti. Oxfordnak 19, Cambridge-nak 16 ily előkészítő iskolája van. Ezen collegiumok környezik az egyetemeiket, s valamennyien nagy jövedelmet vesznek be évenként.

Már a távolból emlékoszlopokat, tornyokat és szentegyházakat pillantunk meg, mindenfelé kerteteket látunk sétányok és szökőkutakkal. Minden építmény magán hordja rendeltetésének jellegét. Itt egy kápolna, amott egy műkincstár, emitt egy könyvtár, amott egy színház, hol a tanulók görög és latin színműveket adnak elő. Emitt egy óriási körút, goth oszlopokkal, itt a nagy közönségnek is lehet már sétálgatni; ez az érintkezési pont a külvilággal. Németországban és nagyobbára másutt is a polgári élet van tulsúlyban a tanintézetek fölött; az angoloknál minden darab föld a tudományt lehelli, ott a kertek fűvészeti telepítvények, a muzeumok és képtárak tudományos színezettel bírnak, a könyvtárak nemcsak számra nézve leggazdagabbak, hanem talál ott az ember arab, persa, sanskrit, magyar, sőt még mexikói könyveket és kéziratokat is.

Az angol egyetemek képzik ki a lelkeszt és ka-

tonát, építészt és orvost, ügyvédet és tisztviselőt: felölelik az egész emberi tudást. A tanuló mintegy katonája ott az összes gyülekezetnek, a tudomány szellemének fegyelme alatt mi sem teszi nálok szórakozottá a lelket, de komolyan figyelmessé; itt mindenki szellemet, vagyis inkább tudást lélekzik be, a nyilvános terek-, kertek-, képtárak- és csarnokokban mindenütt embereket találunk, kik tanulnak és tanítanak; a tanárok csak azért látszanak lenni, hogy kérdéseket, feladványokat fejtsenek meg, hogy a tudományos értekezleteket vezéreljék. Nálok már a gyermek is latolgatni kezdi a szót, melyet kiejte, a gondolatot, mely agyában támadt, s lélekjelenlétet, bátorságot mutat mindenütt. Bámuljuk az angol államférfiak ügyességét, rögtönzői tehetségöket, harckészségöket, mozgalmasságukat: ifju korukban sajátíták el már mindezen tulajdonokat. A collegiumok szelleme a teljes egyenlőség eszközlésén munkál, csak a külsőséget ismeri el különbségül a társadalmi osztályoknál. Az összes tanulók a collegium felügyelőjétől függenek, bizonyos meghatározott órán túl tilos az utcán kimaradniok és a tanuló szakadatlanul egyenruháját viseli. Külsőleg egyformaság, belsőleg oly szokások divatoznak, melyek fogalmaink szerint sértőkül tünnek föl. A lordok legidősebb gyermeke magasabb ülőhelyet foglal el; vizsgák alkalmával előjogokban részesül s ruházatán is észrevenni, hogy ő a sors kegyeltje. A születés jogai és előnyei könnyen érthetők az alsóbbrendűeknél. A lordok és bárók kisebb fiai hasonlóképen előnyökben részesülnek. A collegiumokba belépven azonnal szembeötlenek, kik a kiváltságosak.

Ki nem tapasztalta az angolok ridegségét, elzártkozottságát? Idegeneknek nem bókol; ha neki is szerencséje van lordnak lenni: nem ismer mást mint páirt és lordot. Ez is mind a növelés eredménye, esetleges ismerkedései, viszonyai nem léteznek. Cambridgeben és Oxfordban nagy drágaság uralkodik, s eme körülmény csak is gazdag embereknek engedi meg, hogy fiaikat ezen egyetemekre küldjék, s ezen intézetek látogatása nem áll kellő arányban a nemzet vagyonságával. Cambridge és Oxfordban alig van 4000 tanuló, Durhamban csak 500. Tehát a 20,000,000 angolt tekintvén, vajmi kevesen szentelik magokat kizárólag a tudományoknak. Az időről-időre nyilvánuló szükség más egyéb tanintézeteket is létesít, melyek különböző arányban szintén aristokratikus színezettel bírnak; a nyilvános részvét ezen

collegiumokat gazdag adományokkal látta el, hogy maguk a szegényebb sorsuak is látogathassák; dacára ennek azonban a tanárok egyeseket tüntettek ki, mert ez hízeltetett önszeretőknek, a mennyiben jövedelemforrásokat nyitott. A középosztály ez okból mitsem akart tudni azon iskolákról, melyek pedig közrészvét által alapítottak. Így történt, hogy idővel az *etoni, nighyi, harroni, winchesteri* és a szent Pál-tanoda Londonban mind hasonlatosak lettek az oxfordi és cambridgei egyetemekhez. Ezen iskolákból kerülnek ki az ország legnevezetesebb emberei.

Mint hogy az említett egyetemek, melyek saját igen gazdag adományaikból élnek, és így az államtól teljesen függetlenek, másrészt pedig mivel kiváltságaik a mostani korszellemmel ellentétben állnak: megkísérlették Londonban állítani egy egyetemet, hol az újabb kor szellemében tanítsanak, tárgytsanak a testületiesség szoros kötelékéin s a tudományossághoz megnyissák az utat a középosztály számára is. A főnemesség hadat üzent ezen újabb intézménynek; ezen iskolában tanulni egy párnek sem szolgált becsületére, ezen egyetem okleveleit fitymálták, s állomások betöltésénél nem méltatták azokat figyelemre; így hanyatlott alá évről évre az ugynevezett *king-college*, úgy hogy mai napság alig hallani már emlegettetni is.

Az angolországi iskolák előnye abban rejlik, hogy

erkölcsös, szilárd, vasjellemű embereket bocsátanak ki falaik közül; a mivel más országok tanintézetei vajmi keveset törődnek. Mindenekelőtt óvakodnak a kicsinyeskedő gyámkodástól, vizsga felügyelettel. Mindenki jöhet mehet bizonyos órákban szabad tetszése szerint a hová akar; a civakodókat magukra hagyják, hadd vegyenek maguknak elégtételt; a tanár maga sohasem avatkozik a tanulók magán dolgaiba; „mint emberekkel bánanak velök, hogy emberekké legyenek.“ Az akaratot kifejlesztik; az ifju gondolkozni, itélni, választani tanul; elhatározásának következményeit előre kiszámítja; az élet ott kezdődik nála, hol sokaknál végződni szokott — a tapasztalatok tudományán, s így sok csalódástól megkímélik őt. Nagyon csalatkoznék, a ki azon véleményben élne, hogy ily növelési, tanítási rendszer mellett nagyra kell lenni a rendtelenségnek, a kihágásoknak; ellenkezőleg, a felvigyázat helyett szigorúság tartja féken az ifjúságot. A *winchesteri* iskolának homlokfalán olvasható egy fölirat, mely a nagy szigort legjobban kifejezi: „*Aut disce, aut discede, manet sors tertia, cedi.*“ A tanulók előtt három választás áll: vagy maradniok s tanulniok kell, vagy elhagyniok a tanintézetet, mert a harmadik esetben ki kell állaniok a rossz tanulóra mért büntetéseket!

Egy villámcsapás, mely betűket nyomott le.

A hamburgi gyűjtemény (Hamburgische Magazin) 1748-dikév folyamában egy csudálatraméltó villámcsapás van leírva, mely megérdemli, hogy a feledékenységéből előhozzuk. Az eseményt *L'Amy* francia pap közli, s ez a hamburgi gyűjtemény fordítása szerint következőleg történt: 1689-dik évi július 18-án a villám Lagaiben a szent sauveuri templomba becsapott, mintegy 50 embert, kik benne imádkoztak, a földre terített és még az oltáron is nagy rendtelenséget idézett elő.

Kik kábultságokból feleszméltek, nagy csudálkozással nézték, hogy az oltáron levő feszület talpazata eltűnt, (mely a villám által szétrombolva, darabokban szétszórva hevert a földön), s maga a feszület a levegőben függve maradt az oltár felett. Ezt sokan nemcsak csudálkozással nézték, hanem valóságos csudadolognak tartották, melyet az isten a bűnös emberek felélesztésére és megtérítésére tett. De sokan ez ijesztő példa után is hitetlenek maradtak, s hogy a feszülettel csuda történt s az a levegőben függ, nem akarták elhinni.

Odamentek tehát az oltárhoz, hogy szemekkel látva, s kezökkel tapogatózva győződjenek meg, mint Tamás, a dolog mibenléte felől: és a csudadologot úgy találják, hogy a feszület hátulsó része egy vasrud által az oltárba van erősítve, s ennél fogva függ a levegőben. De még ennél nagyobb csuda is történt, melyet a hitetlenek is alig tudtak megmagyarázni. A pap a misével az ur felmutatásnál volt, s a misézőkönyv azon tájon volt kinyitva, melyen ezen felszentelő szavak „*ez az én testem,*“ „*ez az én vérem*“ állanak, természetesen latin nyelven. E szavakat a villámcsapás e két szó kivételével „*testem,*“ „*vérem,*“ az oltáron lévő fehér kendőre lenyomta. Könnyű belátni, mennyi mindenféle gondolatra adott ezen esemény a megremült embereknek alkalmat. Különösen a két kihagyott szó ébresztett megkülönböztetett gyánításokat és hiedelmeket.

Némelyek azt hitték, hogy jó szellemek üzték e különös játékot, melyek tiszteltből hagyták ki az említett szavakat. Mások meg azon hiedelemben

voltak, hogy a játékot gonosz szellemek üzték, melyek roszakaratból hagyták ki e fontos szavakat. Némelyek meg azt vélték, hogy gonosz, de ártatlan hazajáró lelkeknek kellett lenniök, melyek e ritka játékkal mulatságot akartak maguknak szerezni. Mindhárom véleménynek meg voltak a maga fontos okai; mert meg kell jegeznünk, hogy ekkor a szellemek nagy szerepet játszottak az emberek dolgaiban, s fájdalom, nagyot játszanak még ma is.

L'Amy nem úgy ítélte, mint itélt volna az ő állásában sok ember, mind Francia-, mind Németországban. Ő magában a templomban, hol ez esemény történt, minden körülményt megnézegetett és a villám minden működéseit a leggondosabban megvizsgálta. A nyomtatás új neme az oltárkendőn szép és tiszta volt s azon írás tökéletesen élesen kinyomva látszott, csakhogy egy kissé halványon nézett ki.

Ezenkívül a szent sauveuri lelkésztől értesült, hogy midőn a villám becsapott, a papiros, melyen a mise-canon van, a szőnyeg és oltárkendő között, azon kövön, melyen a felszentelés történik, oly módon volt kiterítve, hogy a könyv nyomtatott

lapja közvetlenül az oltárkendőn feküdt. A villám nyomtatványa az emberi nyomtatvánnyal mind írásra, mind tartalomra, mind elrendezésre, mind sorra nézve öszhangzó volt, csakhogy visszássá volt, melyet tükörben lehetett olvasni.

Ebből tehát megmagyarázható az egyik csuda. A villám csapása úgy működött, mint az emberi nyomás, s ennél fogva a miséskönyv illető lapján lévő betűket (melyek némileg nyirkosok lehetnek) az alatta lévő oltárkendőre lenyomta. Hát a másik csuda, melynél fogva a villám nyomtatványából e szavak „*testem*,” „*vérem*,” kimaradtak?

Ennek megfejtése sem nehéz. A most említett szavak vörös betűkkel voltak a misézőkönyvben nyomtatva. Már pedig a vörös festék cinoborból van készítve, ennek pedig azon tulajdonsága van, hogy nagyon gyorsan és erősen kiszárad. Ennél fogva más színű festékekhez is szokták a cinobert használni, csupán azon okból, hogy a festék hamarabb száradjon ki. A vörös festékekkel nyomtatva volt két szót tehát azért nem nyomta le a villám, mert a vörös festék sokkal szárazabb volt, semhogy a kendőre ragadt volna.

Dr. Bardocz Lajos.

A bánáti bányavárosok, nyers ércék termelése és ipar tekintetében.

II.

A szekuli völgyben is gyarmatosítottak bányamunkások a francia társaság által 36 páros házakban. A hegységen áthuzódó ferencfalvi utról lenézve, kedves látványt mutat ezen telepítvény.

Könnyebb szállítás végett 1858-ban a társaság által egy gyönyörű mű-ut készítettett Szekulból Resitzáig, mely által az addigi, hegyen völgyen át a legmeredekebb és legrosszabb utakon vezető szállítást kényelmessé és minden időszakban lehetővé tette.

A kőszénbányákon kívül Resitza vidékén és pedig a szlaminai völgyben még vaskő is miveltek, mely Liás-mészben függőleg fordul elő 2—7 lábnyi kiterjedésben. Ezen vaskő sárga agyaggal van vegyítve és 100-tóli 40 percent tiszta vasat ad.

Egy második vaskőtelep Tirnova-falu közelében fekszik, csillámpala között fordul elő, manganféle fekete vaskőt tartalmaz (Psylomelan) és 3—10 lábnyi hatalmas.

A vaskőtelepek messzire huzódnak éjszak-keletnek a magurai hegységen keresztül, egész Ohabicáig.

A tirnovai vaskő a kohókban mint vegyíték

használtatik acélkészítésre, és oly bőven fordul elő, hogy csak acélgyár felállítására vár, hogy nagyobb mértékben kiaknáztassék.

Az olvasztóhuta három nagy olvasztó kohót tartalmaz, melyek mindegyike 100,000 mázsa vasat olvaszt évenként. Az olvasztáshoz tüzelésre csak faszén használtatik, mely közel Resitzához égettetik egy nagyszerű egyesített ágyékban, hová a fát a távoli őserdőből a Berzava vizén usztatják le.

A vaskő, mely a kohókban vassá olvasztatik, részint a dománi és tirnovai vasérctelepekből kerül ki, részint a moravicai nagyszerű vashányából, Resitzától 3 mértföldnyire, hozatik. — E jeles vashányák dús gazdagok és a legtisztább delevas ércet tartalmaznak, s pedig oly mennyiségben, hogy e tekintetben párjuk egész Európában nincsen. Fehér márvány és gránitszikla társaságában oly mennyiségben fordul elő, hogy töretése szabadon, mint egyszerű kőbányában történik.

A vas kiolvasztásánál kiszabadult égő gáznek csatornában felfogatnak és részint a gőzkatlan fűtésére szolgálják, részint a vaskohók hengerfűvőit melegítik; a lég, mely a fűvőkön át a

kohókat tüzesíti, 300 Celsius fokú forróságra emeltetik.

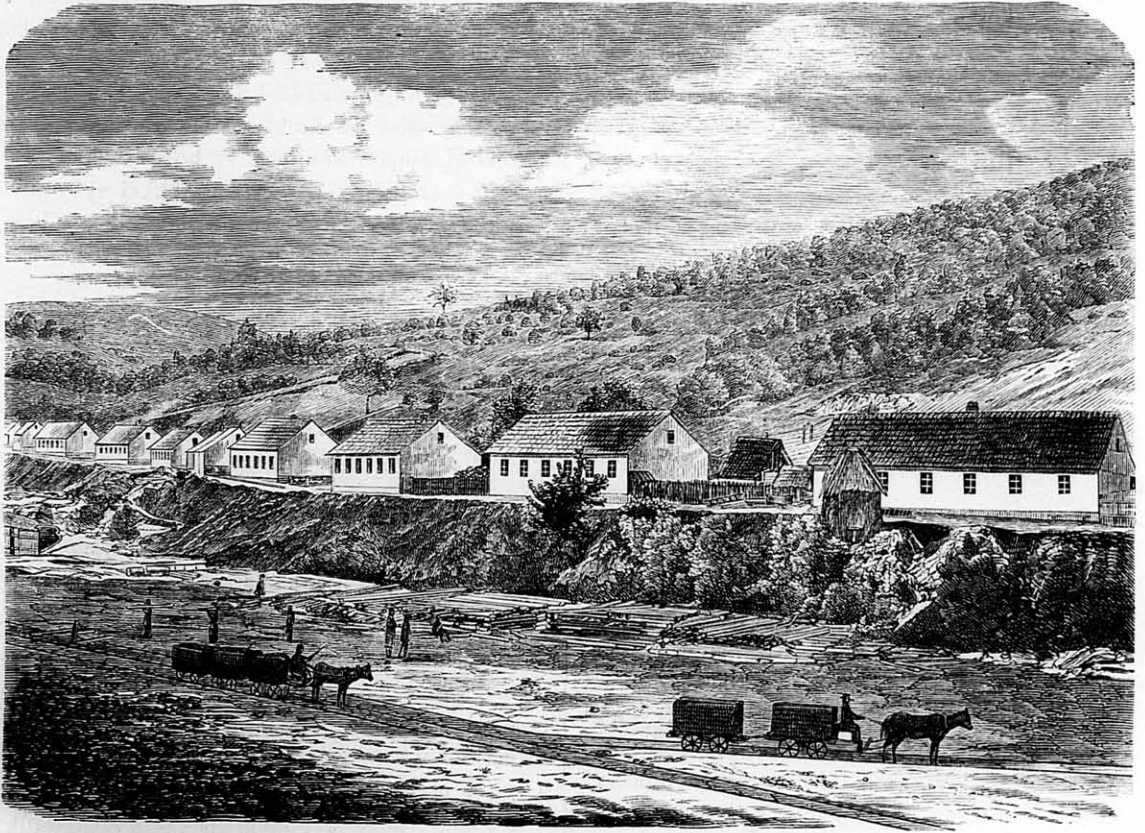
A kohókban előállított fémek nagy része további gyártmányítás végett a kavaró- és nyújtógyárba vitetik, míg más részük pesti és bécsi öntödékbe megyen; körülbelül 50,000 mázsa vas az itteni öntödében dolgoztatik fel.

Ágyukon kívül, melyek egyébiránt 1859 előtt itten is öntettek, minden képzelhető öntött tárgyak készítenek itt, különösen gépészeti készletek, szesz- és vizicsők, hergersigák, vasuti kerekek, kályhák és a többi. — Legközelebbi időben egy

salót emelnek vagy eresztenek meg, ez által a gépek működésének helyes irányt adandók.

A külön-külön gépek a vasat gyalulják, metszik, furják, esztergályozzák minden lehető formákra oly könnyen, mintha vaj volna; az simítják és csiszolják, szebben és gyorsabban, miut a legügyesebb kéz.

A műasztalos-gyár talán a legszebb; itt a legfinomabb darabok, egész diszfaragványok, emelt és dombormű-darabok készülnek gépileg. Minden görbület, körmetzés a legkeményebb fából könnyen kerül ki néhány perc alatt; a gyalulást,

A szekuli gyarmatosok lakhelyei. (Rajz. Blumberg.)

Bessemer-acélgár fog felállittatni, minthogy a társaság szándoka ezután a sineket acélból készíttetni.

A resitzai gépgyár, melynek kitünő vezetője Heinrich Károly ur, hét osztályra ágazik, s ezek mindegyike külön-külön épületben van felállítva.

Belépvén a lakatos, forgony- és furóműhelyekbe, meglepetve vetünk tekintetet az egészre! Mintha minden magától menne, oly könnyedén működnek a gépek; a munkások csak mint felügyelők állanak mellettök, irányozva a gépek mozgását. Itt ott egy csavart, egy[hajtót igazítanak vagy egy[va-

furást, csiszolást teljesen a gép végzi; a munkás a darabot csak oda igazítja helyére.

Igy a gépészet néhány perc alatt többet végez, mint a legügyesebb asztaloslegény napokon át készíthetne.

Az összes gépgyár tartalmaz:

- 1-ör. Egy lakatos-, asztalos- és esztergályos-műhelyt.
- 2-ör. Egy elkészítő és mintázó műhelyt.
- 3-ör. Egy műszer-kovácsműhelyt.
- 4-er. Egy katlan-műhelyt.
- 5-ör. Egy ércöntödét.

6-or. Egy szegmühelyt és

7-er. Egy kerékgyártó-műhelyt.

A lakatos, asztalos- és esztergályos-műhelyekben létezik összesen 30 eszterga, 20 gyalu, 10 furó és 10 metsző gép, azonkívül számos kisebb fodró, csiszoló s húzóny-gép.

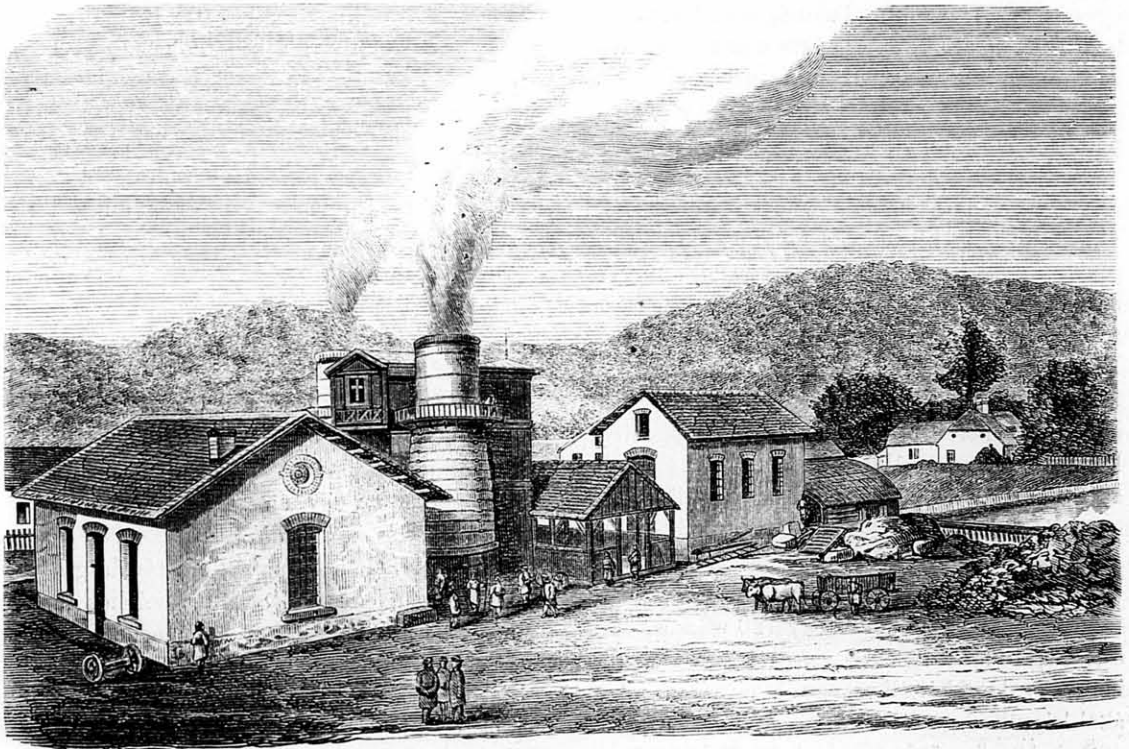
A műszer-kovácsműhely 26 kisebb-nagyobb tűzhelylyel van felszerelve, továbbá 2 olvasztókemencével, 3 gőzkalapáccsal, melyek 100, 50 és 10 mázsa súlyúak, s 2 furó és 2 olló-géppel van ellátva.

A katlanműhelyben találtatik 1 pléhgörbítő gép, 2 ütő és 2 metsző gép, 3 olló, 1 áttehető furógép,

tyuk; — mindenféle vasuti tárgyak: mint vashidak, tengelyek, kerekek; vasgyárakra szükségelt teljes felszerelés, ugy szintén photogen- és parafin-gyárak számára pörgettyük (Turbine). Továbbá gazdasági gépek, mozgó gépek, arató, vető, cséplő gépek a legjelesebb mintákban; emelőcsigák, mángolók, mosógépek, tengeri morzsolók, szecska- és répavágó gépek, gőzmalom felszerelési szükségletek, sajtók, egyszerű és körfűrészek, serföző-üstök és a többi. *)

A gépgyár készítményei a lefolyt 1864-ik évben 500,000 forintot értékesítettek.

A kavarógyár (Pudlingshütte) lételet egyrés-

Bogsán (Lásd szövegét a 698-diklapon. Rajz. Haske.)

4 tűzhely, 1 fuvógép és 1 izzasztó kemence.

Mindezen műhelyek gépe két álló gőzerő-gép, melyek mindegyike 36 lóerővel bir és egy 20 lóerőjű Jouval-pörgettyü által hajtatik és tétetik mozgásba. — Ezekon kívül még egy 10 lóerőjű mozgógép is használtatik.

A gépgyár állandó munkásainak száma 325, és egy főmérnök, három almérnök, két fő- és két alrendező felügyelete alatt áll. Ezen gépgyár működési kiterjedését az által véljük legjobban megismertetni, ha készítményeit felsoroljuk. Előállított pedig mindenféle gőzgép 1856-tól máig 97 darab; ezenkívül készülnek gőzpörölők, gőzfuvógépek, gőzmozdonyok, gőzkatlanok, gőzszivaty-

ben azon gazdag természetnyei és ásvány-gyuananyagok, valamint vasérczek létezésének köszöni melyek Resitzta környékén találtattak, másrészt azon nagy fogyasztásnak, mely a vasuti üzletre szükségeltetik.

Ezen kavaró-gyárat is már a bánya-kincstár indította meg, de csak két kisebb géppel, mig a jelenlegi tulajdonos, a mint már említettük: a szabadalmas ausztriai vasutttársaság, nagyszerű modorban szélesbité, és célszerűbben alakította át.

*) Az Államvasutttársaság resitztai gépgyára készítményeiből több jeles gőz- és gazdasági gépet alkalmá lehetett ugy a szakértő, mint a gazdálkodó közönségnek az orsz. gazdasági egylet ez idei városligeti kiállításán is szemlélnie.

Általában meg kell itt jegyeznünk, hogy e társaság a számos mű- és vasut készítése által, melyek a bányavárosokat és azok egyes telepeit összekötik, s egyéb sokféle gyárak felállítása és nagyszerű vállalatai által a hazai ipar fejlődését és az itteni lakosság jóllétét nagyban mozdította elő és ez által magának sok érdemet szerzett.

A kavaró- és nyújtó-gyár a resitzadognácska és bogsáni kohók által előállított vasat dolgozza fel. A gyúanyagot pedig, mint már említettük, a dománi és szekuli kőszénbányákból veszi, melyek fogyasztási összege 700,000 mázsára terjed évenként.

Ezen nyers vas előkészítésére, hogy az t. i. a nyújtó- és hengergépek alá juthasson, szolgál 17 egyszerű és egy kettős kavaró, továbbá 17 izzókemence. Az elsőekben a nyers vasat forrasztják, addig míg mindig sűrűbb lesz, végre kisebb-nagyobb darabokra kavarrják, kivesszik és a gőzkalapácsok alá juttatják. Ezek alatt keménynyé és négyszögalaku kenyerékké veretnek. — Innen az izzó kemencébe vettetnek, a melyekből izzó állapotban kivétnak és ekkor a nyújtó vagy henger gépek alá kerülnek. Mindezen kemencék oly módon vannak alkotva, hogy a felesleges meleget mindig kettesen egy-egy gőzkatlanak adják át. Ezen 15 fekvő gőzkatlan pedig, mindegyike 37' hosszú s 4' 6" diametral széles, továbbá egy 32' magas és ismét 4' 6" diametral széles függőleges katlan, végre két 100 lóerejű tartalékgőzkatlan adja a gőzerőt az összes, a gyárban felállított mozgató gépeknek.

Ezen mozgató gépek következők:

1-ör. Öt gőzkalapács: ezek ketteje 35 mázsás sulyu, egy 70, egy 90 és egy 120 mázsás. Ezen utolsó 700 mázsás nehéz vasállványon nyugszik, mely egy darabból áll, s egy és ugyanazon öntés által készült el.

2-ör. Öt gőzerőgép, melyek közül kettő függőleges, negyvenöt lóerejű himbagép, a kisebb vaskenyerék nyújtására. Egy 35 lóerejű fekvőgép a finomabb vonalvasak készítésére. Ezen gépek mindegyikéhez csatolva van egy-egy kettős szárnyu olló, mely a géppel együtt működik. Továbbá egy 100 lóerejű hengergép, mely ugy a legfinomabb, mint a legerősebb gőzkatlanokra szolgáló vaslemezeket hengeríti, sőt a páncélos hajók építésére szükséges 24 mázsás sulyu vaslemezeket is

előállítja. Végre egy 100 lóerejű három kerekű nyújtógép, mely a vasuti sineket és a legnehezebb vashid-rudakat készíti.

3-ör. Nyolc metsző és fűrész-gép, melyek a sinek, rudak és lemezek szétmetszésére szolgálnak és oly erővel működnek, hogy a 2 hüvelyk vastag vasrudakat vagy lemezeket vajként vágják. A tuleros vaskészítmények rögtön a hengerítés után még azon melegen vágatnak el a körfűrész által.

Továbbá létezik egy felszerelő terem, melyben a kavaró gyárban előállított tárgyak kijavíttatnak és a még azokon szükségelt kisebb-nagyobb munkák véghezvitetnek. Ehhez szolgál két 8 lóerejű mozdítógép. A nyújtógyár épületében van még felállítva a Tyers-kovácsműhely, mely a gőzkatlanokhoz szolgáló lemezeket görbiti és forrasztja össze. Ezen készülethez is két 16 lóerejű függőleges kitágító gőzgép fordítatik. A kavarógyár udvarában létezik egy különös kovácsműhely, melyben a kisebb-nagyobb vascsök és katlanok készítenek, s ebben szintén egy furógép, két gőzkalapács és két fekvő 20 lóerejű gőzgép működik.

Végre van még itt egy minta-asztalosgyár, különféle készületekkel.

Az ágyukészítésre szükségelt gépek 1859-ben a bécsi Arsenálba vitettek.

A kavarógyár Resitzán minden többi telepével vassínü utak által összeköttetésben áll. Személyzete: egy főmérnök, öt mérnök, két kavarómester, két hengeremester, egy művezető, hat szolgálta és 600 állandó munkás.

Resitzától keletnek három óra távolságra kedves völgyben fekszik Bogsán, melynek hossza mintegy fél mértföld lehet, környezve mérsékelt magasságu hegyek által.

Ezen bányaváros járásbírószék helye, 3000 német; oláh lakost számít. Ipara csekély s két kohóban nyers vasat olvaszt, melynek mennyisége körülbelül évenként 80,000 mázsára rug, és ez további feldolgozásra Resitzára szállítatik.

Létezik itten még egy tüzmentes téglagyár az izzó és olvasztó kemencék felállítására. Az ezen téglák készítésére szükségelt kitünő agyag a közel fekvő Binis helység határából hozatik.

Bogsánban nincsenek állandó munkások és ott csak a helybeli lakosság szolgáltatja a munka erőt.

Asbóth Lajos.

A drágakövekről.

Fraas Oszkár „Az özönviz előtt“ című művében így ír a drága kövekről: A drágakövek a vilá-

gosság gyermekei; azonban a föld éjsztét méhében nevedektek, fényök és színpompájok nem a

nap sugárainál érleltetett, és épen azért vannak oly ellenállhatlan mély benyomással az emberi fantáziára, midőn a föld mélyéből a napvilágra hozatnak. — A drágakő cimosztogatásánál s egy kőnek a kitüntetett nemes osztályba felvételénél bármily önkény gyakoroltassék is, a mennyiben e nagyszámu családnak csak szép és színes, ugy egyszermind fényképes gyermekei birnak jogosultsággal nemességöket a nagy világ szinpadán fitogtatni, míg homályos és szintelen testvéreik félretétetnek s csak a mineralogiai gyűjteményekben érdemesülnek nemes testvéreik mellett helyet foglalhatni; bármily önkényes legyen a különböző korszakok és emberek nézete, mégis általános s leghathatósabb bírálat marad az, hogy a drágakő nemességére keménysége s az azzal összefüggő csiszolhatás határoz. — A csermely-kavics például a legszebb színekben váltakozik, ugy hogy a szász hegylakó a kövek virágának nevezi, — de nincs neki lágysága miatt csiszolhatási képessége, s vannak Zaphir és Topáz-példányok, melyek kevésbé szép színűek, és mégis hasonlíthatlanul értékesebbek.

A mai korban drágakövekül el vannak fogadva: a gyémánt, — a Korund, Zaphir és Rubin, Spinell (halvány Rubin), — Chrysoberill (aranyberil), Smaragd, Topáz, Hyacint, Granat, Turmalin, Chrysolith, Opál, Kvarc (bányavirág,) Amethyst. — Vannak még kevésbé értékesek, melyek országok s tartományok nevei szerint neveztetnek, s vagy egyik vagy másik elősorolt fajhoz tartoznak.

A drágakövek ugyanazon alkatrészekből állanak, melyek más köveket is egyesülésökkel létrehoztak, mint széneny, agyag, kovasav stb. s csak szerencsésebb tömörülésöknek köszönhetik kristályosodásuknál s szerencsésebb vegyülésnek színezésüknél, hogy olyan fényvel és keménységgel bírnak, milyent már legközelebbi ugyanegy gyurmából álló szomszédaik nem mutathatnak föl.

Az emberek által legbecsültebb szülötte a föld méhének a gyémánt, a *gyözhetetlen*, mely a hinduk által *Budha-győzelmé*-nek neveztetik. E csodakő látásánál a vegyészek eredményeztetéseit hajlandó lenne az ember csalódásnak tartani, s azon, hogy a bámulatos gyémántnak ugyanaz az alkatrésze, mint a fekete szénnek — mosolyogni. Pedig ezen kétkedni sem lehet. Az első kísérletet, melynek célja volt a gyémántnak a legnagyobb forrásághoz viszonylatát kipuhatolni, III. Cosmo Toskana hercege téteté 1684-ben, később I. Ferenc császár Bécsben kísérleteket tétetett kisebb gyémántokat egy nagyobb példánnyá összesíteni. A gyémántok a nagy izzóságban eltűntek; hogy

mi lett belőlük, hova lettek: a savanyok akkori ismeretlensége miatt határozatlan maradt, s csak csodálkozást ébresztett. A mai napon villanytüz segélyével könnyű szerrel átégetnek egy gyémántot szénsavanyyná s a napfényvel olyannyira vetekedő világosságot eredményeznek, hogy azt emberi szem ki nem állhatja. Azonban a tudományos kimutatás dicsőítésére legyen mondva, Newton már 1675-ben azon határozatot vonta a gyémánt fénytöréseiből, hogy az egy elégethető test. A maga eredeti rétegében még mind e mai napig egy gyémánt sem észleltetett, rendszeren azon por és törmelékben jönnek elő, mely a régi kristályos hegyekből porlódik. A mult század végeig a világnak csupán egy tájéka szolgáltatta, Dekan keleti oldalai az északi szélesség 14—25 foka alatt, a hol homokkőféle vasomladásos törmelékekből egy régi kristályos hegy fensíkot képez. Már a legrégebb időktől fogva ezer meg ezer hindu foglalkozott itt a gyémántok kutatásával, s így gyűltek össze India fővárosaiban megmérhetlen kincsek, s így vált kelet régi ábrándos költőisége mellett a drágaságok mesés hazájává is. Ezért kiváltképen rajtok kaptak India minden időszaki hódítói; maga Mahmud szultán az 1000-ik évben Lahore bevételénél három millió vert arany pénzt, kétezer font feldolgozatlan színaranyat, négyezer font ezüstöt s negyven font gyémántot ejtett zsákmányul.

Az újabb időkben azonban Brazília a gyémántok előállításában a régi világot tulszárnyalta. 1728-ban jött az első brazíliai gyémánt Lissabonba. Eddig az ideig az ottani aranymosásoknál mint haszontalan kovarcot elvetették, vagy legfőbb játékszerül használták. Ezen, a néger rab-szolgákra nézve szerencsétlen felfedezés következtében ezer meg ezer szegény néger beljebbetetett a Minas Geraes kerület Serro de Frio barátságatlan rideg vidékébe gyémántot ásni és mosni. A kormány a gyémántot regalának, királyi haszonvételnek nyilvánította. A legszigorúbb ellenörködés léptetett életbe, mely szigoru vigyázat a gyémánt-mosásnál azért is szükségesnek mutatkozott, hogy dacára a legnagyobb ügyeletnek, a csempészület mégis folyvást oly jelentékeny volt, miszerint a legkeményebb büntetések mellett is a kormány a felkutató gyémántoknak többnyire csak harmadrészt kapja meg. A mely rabszolga 17 karat gyémántot talál, az szabadnak nyilvánítatik. Martius emliti, hogy az 1772-től 1818-ig terjedő 40 év alatt három millió karat gyémánt, 70 millió ezüst forintot érő érték hozatott innen az európai árhelyekre. Mindazonáltal az ékszeré-

szek egyhangu véleménye szerint a braziliai gyémántok ritkán mérkőznek a jobb indiai briliántok tűzével. 1829-ben az Uralon is fedeztek fel gyémántokat, de ezek is csak a kresklowosdwisenskoï aranymosásokban az 59. fok alatt elvértve s szűken fordulnak elő s titkoltatnak. Legujabban Ausztráliában is találtak gyémántokat és hasonlóképen itt is, mint máshol az arany szomszédságában, mintha csak egymáshoz lennének kötve. Mégis az életben nincsenek szoros viszonyban. Mégis mily különböző és ellentétes rendeltetésök s viszonyuk az emberiséghez. Míg az arany szerfölött véghetlen nyulékonyosságánál fogva majd az egész emberiség között felosztatik, a gyémánt csak kevés egyesek osztályrésze. Egy latnál súlyosabb gyémánt csak hercegek, királyok s császárok birtokában van, s legfőkép a kitünő nagyobb példányoknak az ő kincstáraik lerakó helyeik.

A régibb időkben a színes drágakövek sokkal többre becsültettek a gyémántoknál, egyrészt azért, mert a régiek a gyémánt köszörüléséhez nem értettek, másrészt azért, mivel a régiek ünnepei, a hol a drágakövek a közszemlére vitettek, nagyobbára nappal történtek, nem mint a mai korban, hol az ünnepélyek fő pompájukat a lámpa- és gázvilágoknál nyerik. — Még más okok is fonódnak ez állításhoz. Hajdan a drágakövek a földön a pipere s ékszercekk hivatáson kívül még sokkal hatalmasabb szerepet játszottak az életben. Az ős miveltség bölcsőházájában Indiában, úgy a régi kolkhisiak regés keletföldén, a gyöngy-tenger ceyloni partjain a drágaköveknek isteni erő tulajdonított. Innen ered azon ritka mistikus hit, mely a legtávolibb középkorba is átvág; azon bámulandó nézet, mely szerint az istenek és emberek világa titokteljesen a drágakövek mikrokosmosába központosul. Ezek szerint voltak egész a középkorig a drágakövek egyszersmind amulette használatban, melynek isméje a papi tudományokhoz tartozott. Némelyek balcsillagzatúak, mások ellenben szerencsehozók, ismét mások gyógyerejűek voltak, általában pedig mindenik jelentékeny befolyású, s a régi világ vallásos nézete szerint tulajdonságára nézve csalhatatlan volt. A művészet és miveltség történetében épen azért a drágakövek névleges külön helyet is foglalnak el, belőlök cameák, pecsétek s jelek vésettek, koruk egybefüggő a betűs írás kezdetével.

A régiek orientjében ősmert drágakövek felől a szentírás adja nekünk a leghatályosabb bizonyosságot, s egyszersmind bizonyosságát vallásos kene-tőknek. Az Exod. 28. szaka szerint a főpap, mi-

dőn a szentélybe lépett az Istennek áldozni, mellpajzsán 12. gemma volt, u. m. sárdonise, topáz, karbunkulus, smaragd, saphir, jaspis, linkut, akhát, amethyst, krizolit, onikhinus, berill.

A *rubin*, mely a régi költői leírás szerint a fuvott eleven parázs szénhez hasonlít, az indiai föld tulajdona, s regés, rejtélyes becsü. A kigyó-főalakoknak szeme rendszeren rubin, úgy a mérges kigyók szemszikkázása is a rubin fényéhez hasonlítottatik. A Bosporusnál történt ásatások az oroszok számára sok ily rubin szemekkel ékített kigyó fejű értékes arany rudakat hoztak napvilágra, melyeknek száma s értékessége oda mutat, hogy hajdan fontos szolgálatban szerepeltek. A *régiek saphirja*, az aranypettyes sötétkék kö, mely jobban magára ragadta a régiek figyelmét, mint bármelyik kö, nem egyéb mint az ujvilág lapis lazulija. — A világon egyetlen lehelje az igaz saphirnak egész a mai korig az ind Kaukasus a Belurtag; az ásási helyeket 1270 körül látogatta meg az első európai, Marco Polo. Ezen kövekkel nagy kereskedést üztek a Herodot által emlegetett saspirok, vagy sapirorok, egy ős indiai baktriai kereskedő nép Buddha hazájából, a mely néptől veszi nevezetét ezen kö, mely a régi bűvészetben főhelyet foglal el. Ez a szent kö, a gemma gemmarum, a tiszta kék eget állítja elé arany csillagaival. Theophrastus azt mondja róla, hogy aranyverett kö, s utána mások is nem győzik a tiszta arany fénypontokat a kék mélységben bámulni. „A kék az istenek színe, s a kéken át a napisten ragyog keresztül.“ — Minden ind templom ennél fogva saphirral van ékítve. Midőn Mózes az urat látta, úgy volt „az ő lábai alatt mint a saphir“, — midőn Ezekiel az ő istenének méltóságát bámulta, — „úgy volt felette mint a saphir.“ Epiphanius szerint a kö is, melyre az ur a tiz parancsot írta, saphir volt. — A mai napon természetesen a saphir nevezet alatt egy más ritkább s értékesebb kö értetik, s a régiek saphirja, a lazulett, a drága kövek lajstromából ki van törölve.

A drágaköveknek a keletiektől nyugatra lett átszármasztásával a hozzájuk csatolt mithikus és simbolikus hitek ott is elterjedtek. De nyugaton a bűvészeknek a szent kövek értelme és jelentőségére alapított számításaik igazi torzképekké s valódi tulajdonságuknak, melyekkel birniok kell, simbolumává váltak. Ennek következtében a drágakövek viselése általánossá vált. A sarder és carneol jó a vágott és szurott sebek ellen. A topáz szembajokban tünteti ki magát és pulverizálva jó ó-borba vegyítve hasznos ital a búskomorság ellen (probatum est, hanem a topáz el is maradhat.) A smaragd, a nyelv alá téve a jövő titkait

látatja s fejt meg. A saphir a gümőkórból gyógyít. A borostyánkő elriasztja a kísérteteket és könnyű szülést eszközöl. Az akhat magába veszi a kigyók mérgét. Az amethyst nem hagy lerészegedni. A turquis gyomorterhelés ellen való. A jaspis az orvosok köve, melyet hordozva minden nyavalyát megismernek, — elüzi a hideglelést, a vért csendesíti, a vérfolyást elállítja.

Igy nézték a drágaköveket az egész középkorban. A lauingeni Albertus Magnus egy könyvet irt a drágakövek tulajdonságairól s erényeiről. „Láthatlan akarsz lenni? szöla ő, végy kezedbe

egy opált, takard egy borostyánlevélbe s a körülállókat megvakítja. — Ezért e kő a tolvajok köve. Ha azonban minden veszélyt el akarsz kerülni, végy magadhoz agátot, az az embert kedvessé és hatalmassá teszi.

„A barilustól szived

Csak nődhez gerjeszt szerelmet!”

Ezen hangon folyik tovább, s látjuk belőle, hogy a drágakövek az emberi nemzetség előtt századokon keresztül mily sajtáságos világitásban állottak.

A. L.

Egy hét története.

— Oktober 26. —

Ki gondolta volna a csöndes, békés, hálósipkás Teréz-városról, hogy egyszer csak neki is eszébe jut akkora lármát csapni, mely jóval túltesz mindig pártoskodó tözsomszédja: még a József-város élénk zaján is? Szentül hittük, hogy itt most is csak úgy lesz, mint máskor. Kitzúznak egypár lobogót, aztán a kijelölt napon összegyűlnek, elkiáltják magukat, s néhány perc alatt kész a terepvárosi képviselő! Ezek a munkás, iparos, üzletüknek élő emberek mindig siettek könnyen átadni az ily nagyfontosságú polgári gondokon. De vannak idők, midőn a hegyek is táncolnak, s a méla pásztorsíp is azon van, hogy trombitahangokat adjon. Az elevenség ily csodálatos szelleme lepte meg e nyugalmas városrészt néhány nap előtt, midőn egyszerre mindenfelé új zászlók, új falragaszok kezdtek piroslani szanaszét, — egy új névvel, melyről azt hittük, hogy csak a tanárok, írók és földtani tudósok szűkebb körében ismeretes.

A fővárost nem kevésbé lepte meg, hogy e helyen *Gorove István*nal, e sok érdemű férfival szemközt egy ifju tudóst léptetnek föl, dr. *Schwarz Gyulát*, az „Új korszak“ tulajdonosát, kiről eléggé tudva van ugyan, hogy 27 éves létére sok mindenféle tudós társaság tagja, s hogy több munkát irt angol, francia, ó-görög és magyar nyelven, de azt senki sem gondolta róla, hogy a politika és ékesszólás babérait is óhajtja.

De az ember nem azért él e siralom völgyében, hogy néha-néha különös meglepetésben is ne részesüljön. A mult vasárnap délelőttje arra volt kijelölve, hogy egy ily meglepetést szüljön.

Kellemes őszi napfény volt, s a király-utca — a mivel elég sok van mondva — tizszer jobban hemzsegett, mint más egyébkor. Tömerdeken siet-

tek — ki kocsin, ki gyalog, — a lövölde felé, hol most két párt fog nézni egymással — farkasszemet. Utközben látni lehetett sok ellenkező föliratu lobogót, s hallani sok különböző véleményt. Egyik beszélt a mult érdemeiről, másik a jövő reményéről. Egyik tisztelni ment az öszülő hajakat, másik üdvözölni a törekvő ifjuság merész mosolyát. Még a zászlók is mintegy jelezték színeikkel e különbséget. A Gorove-pártéi kissé színevesztetten lengtek, mintegy azt fejezve ki: „mi már sok jó és rossz napot kiálltunk, nem vagyunk mai gyerekek, s elég tűzpróbán estünk át, hogy egész önérzettel lobogjunk!“ Mig a Schwarz Gyula új zászlói fris, jókedvű színeikkel azt susoghaták: „fiatalok vagyunk, most kezdjük a pályát, s merész törekvés és remények szellőjétől lengedezünk!“

Tiz óra felé a városligeti gesztenyéssor kezdete el volt lepve néppel. Túlna a gvelfek, innen a ghibellinek. Amott nemzeti színű, itt vörös tollak a fővegeken. Amott egy helyben álldogáló, nyugalmas alakok, itt az ifjabb vér örök pezsgése.

A Gorove-párt a lövöldében tartott gyűlést, hogy megtegyje azon intézkedéseket, melyek a választás sikerének *biztosítására* szükségesek.

A Schwarz-párt pedig a szemközti Thalia-színházba gyűlt, hogy üdvözölje és hallgassa fiatal jelöltjét.

Közbül esett egy vékony választat, mely a két nagy tábort elkülönzé, hol az üresen maradt kocsik és közönyös bámulók álltak. Mint tárcairók, mi is e neutrális csoporthoz tartozunk, s ki kell keresnünk a pártatlanság egy kiemelkedő pontját, (tán egy társaskocsi hágcsóját,) a honnan jobbra is, balra is áttekinthetünk.

A Thalia-színház úgy zúg, mint egy méhkas.

Kapuin ki s bejárnak, s a sok vörös tolltól csak egy virít az egész környék. A királyutcából omlik a nép, s a végső háznál, mint egy szigetnél a folyam, két ágra szakad. Az, a melyik balra fut a nyári színház felé, szélesebbnek látszik, s hajkait kíváncsi, mosolygó és érdekelt arcok sokasága képezi.

S mi történik oda benn? Dr. *Henszlmann* megnyitja a gyűlést, melyben több mint kétezer ember vesz részt, tisztos polgárok, nagyszámu ifjuság, hölgyek páholyokban, lapok tudósítói, számtalan tanár és tudós. Minden zug el van foglalva. Szegény Alsdorfnak, midőn e csinos színházat építteté, ily roppant közönség s ily lelkesedés lebeghetett — álmaiban! S a művészet e hiu és fényes álma végre néhány órára megvalósult, a — politika számára.

Az elnök csöngetyűje megszólal, s csönd lesz. Csak a zaj által fölrasztott verebek — e megnémt helynek eddigi egyedüli főszereplői — csipognak nyugtalanul, s röpködnek csillárról csillárra, ablaktól ablakhoz. Ugy látszik, nem kedvelik a pártzajt, s szabadulni akarnak.

Dr. *Henszlmann* Imréről — ez ősz fűrtü fiatal férfiről — mindig tudtuk, hogy sokat ért a szépműtanhoz, építészethez, régiségtudományhoz, de hogy szónok is legyen: arról csak e napon győződünk meg. Erőteljes, meleg szavakkal nyitá meg a gyűlést. Azután *Kauser J.* mérnök, a „Pannonia-híd“ tervkészítője egy „Fölvívás“-t olvasott föl, mely a Gorove-párt nevében *Schwarcz Gyula* ellen iratott.

Igazat szólva, sok alapos okot lehetett volna ugyan felhozni e tán még nagyon is fiatal, s eddig más pályáknak élt jelölt ellen, de az, a mit felhoztak, semmi más, mint egy csomó keserű s higgadt-ság nélküli félrebeszéd. Ily esetleneket csak az szokott kiáltani, a ki egy kicsit félni kezd. Nagyon sajnáljuk, hogy e fölvívás szönyegre került, mert azt senki sem fogja jobban restelni, mint maga *Gorove*, ki a legjózanabb fők és legnemesebb szívek egyike.

Vádolják ebben *Schwarcz Gyulát*, hogy „doctor“, (a mi mindenesetre igen sok nevezetes ember vétke); hogy „a betűtudósság ephemer-száraz magassága a holt nyelvek siri mélységével ölelkezik lelkében“, (ezt a vad dagálylyal kifejezett szégyent is vajmi sokan örömezt elviselhetnék nálunk); hogy „szobatudós“, a ki pedig — mint e nap bizonyítá — nagyon is ki mer lépni a szobák falai közül; hogy se nem idevaló születésű, se nem itteni birtokos, (a mely vétekben különben maga *Deák Ferenc* és *Kemény Zsigmond* is osz-

toznak); s végre (ez a legfőbejáróbb bűn), hogy az absolutismus ideje alatt nőtt fel, mely érv szigor szerint bátran máglyára rakhatnák mindazon fiatalabb nemzedékeket, melyek a sors esetlegé folytán elég szerencsétlenek (s a fölvívás szelleme szerint vétkesek is) voltak a század második negyedében születni.

Hogy ily ösvilági együgyüéseket hangosan ki-nevettek, kigunyoltak, kifütyültek: az nagyon természetes, s *dr. Henszlmann* az jól kikeresett rög-tönzete, hogy e vádirat fölmutatására keztyűjét huzta föl, mivel — úgy mond — saját kezével röstelli megfogni, oly jókedvüséget idézett elő, melyben ki volt mondva a legszigorubb itélet, a — *nevetségesség*.

Igy igazolódik gyakran: hogy ügyetlen barátok többet ártnak, mint az ellenségek. Nem is hiszszük, hogy e félszeg fölvívás a Gorove-párt bizottmányától eredt volna. Sokkal különb férfiak ülnek abban, semhogy ilyféle telnék ki tőlük.

A *Schwarcz*-párt több taktikát tanult a nagy hadvezérektől s *Shakespeare* hőseitől, kik a legyőzendő vagy legyőzött ellenséget dicsérni szokták, hogy diadalukat ez által is emeljék. Valóban a harc sohasem szép, hol a sárdobálást is felveszik a fegyverek sorába; s minden gondolkozóra jó hatást tett, hogy a fiatalabb párt, és jelöltje: *Schwarcz Gyula*, igen szépen emlékeztek meg *Gorove* érdemeiről. Mi, kik e városrésztől távol, s e pártmozgalmakon egészen kívül állunk: megtehettük ez észrevételeket a nélkül, hogy valaki részrehajlással vádolhatna.

Egyszerre riadó éljenzés jelenté, hogy *Schwarcz Gyula* megjelent. Ez volt az a pillanat, melyet egy rész érdekelten, a másik kíváncsian várt. A mérlegről még hiányzott a *Brennus*-fegyver — az ékesszólás, mely ha nem fog elég sulylyal birni, a jelöltet okvetlenül a földre zubintja. Bármennyien éljeneztek is, még is lehettek, kik sokért nem adták volna e látvány kárörömét. Azonban hiába várták — nem következett be.

Minden szem e fiatal, elegáns külsejü alakhoz fordult, s oly csönd lett, minőt csak nagy várakozás szülhet. És e csöndben erőteljesen, tisztán csendült meg a fiatal jelölt hangja, s ifjuságához, meghatottságához jól illett a szerény bevezetés, melylyel meglepetését nyilvánítá e váratlan bizalom fölött. Követjelölti hitvallást annyit hallott már az olvasó, hogy szinte feje fájhat tőle. Különböző húrokon s különböző kezek művésze szerint majd mindig ugyanegy nóta! De a *Schwarcz Gyuláéban* a legnagyobb rész különbözött a többi től. Politikai nézetei után, melyeknek némely része

egy vagy más szempontból nyomos kifogás alá eshetik, hosszasan beszélt a tanügyi rendszer javításairól, s a közgazdasági nagy vállalkozásokról. Aztán egész szemképráztató képet festett a hazáról s fővárosról, úgy a mint néha-néha föllengéseink közt álmodjuk, s a mint talán el nem érjük sohasem. Maga is szükségesnek vélte megjegyezni: „ne higgyék önök, hogy pazar álmokképekkel akarom elfoglalni elméjüket, de nem is képzelik, mire nem képes egy állam, mely adóját saját javára fordítja!“

Mennyiszor volt e folyékonyan előadott beszéd éljenzésektől megszakítva, arról csak egy oly boldog angol tudna számot adni, ki néha még a fák leveleinek megszámitására is vállalkozik. Mi csak annyit mondhatunk, hogy ha a fiatal szónok e merész törekvéseivel nem tudunk is egészen lépést tartani, s beszédének több pontját nem oszt-

juk: de annyi bizonyos, hogy oly ékesszólással volt előadva, minőre pusztán „szobatudós“ soha sem képes.

Tény, hogy ez alkalommal várakozást ébresztett maga iránt, s megnyerte egy nagy tömeg tetszését, mely őt a városligettől egész a váci-utcai „Nemzeti szállodáig“ falrengető zajjal kísérte haza. A Thalia-színház egész forrása lett a lelkesedésnek, mely előnté az utcákat, s zászlók lobogtatásában, a „Szózat“ éneklésében, harsány éljenekben s egy tüntető nagy menet mindenféle üdvözléseiben nyilvánult.

Nem egy kis „töredék“ volt ez, mint a lapok még egy nappal elébb is írák, hanem mindenfelől összegyűlt értelmiség — legkivált ifjuság — nagy serege, mely ha nem választhatná is meg jelöltjét, de ezuttal mindenestre nagyon kitünteté.

Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

* (*Horvát kancellárnak*) Mazuranics helyébe a mult napokban Stroszmayer püspököt és Zsidaricsot emlegették; ujjabb hírek szerint gr. Pejacsevics fog e méltóságra kineveztetni.

* (*James Alberneath,*) az angol kormány egyik jeles mérnöke, ki Kelet-Indiában igen üdvös és jutányos módon eszközölt vízvezetést létesítesített, e napokban hazánkba érkezik. A magyar kormányférfiak kérték föl a mérnököt, hogy vizsgálja meg: vajjon a Tisza-melléki alföldet lehetne-e az ő olcsó indiai öntözési rendszere szerint becsatornázni.

* (*A muzeum környékének*) szép jövője van. Az épülő gr. Károlyi palota mellett fekvő Almásytelket, melyen most tűzi-faraktár van, gr. Széchenyi Gyula vette meg, hogy arra palotát építtessen. Ugyanily célból gr. Széchenyi Béla az országház melletti házat akarja megvenni.

* (*Szentkirályi Mórnak*) egy albumot nyújtottak át tiszteletjelül választói, melyben több van hétszáz aláírásnál.

* (*Az arad-szebeni vasutvonal*) földmunkálatait megszüntették. Kolozsváron naponkint egész karavánok húzódnak át, melyek vasuti targoncákra rakva podgyászukat, családostul vánszorognak vissza hazájukba.

* (*A magyar borok*) nagy figyelmet költöttek a dublini kiállításon; általában azt hiszik, hogy a francia boroknak hatalmas versenytársai lesznek. A magyar kiállítók közül többen kitüntető érme-
ket nyertek.

* (*Az újvidéki ref. új templom*) fölszentelése e

hó 15-én nagy fényvel történt meg. Nemzeti és valláskülönbség nélkül igen sok különféle egyházi és világi tekintély volt jelen. Délben a disztribúción magyar, szerb és német nyelven mondtak toasztokat. A vallási és nemzeti egyetértés szépen nyilvánult ez alkalommal.

* (*A debreceni színházban*) szép sikerrel adták elő Berczik Árpádnak a „Fertálymagnások“ című új vijátékát. A színházat a közönség most már sokkal jobban látogatja, mint az első napokban.

* (*Egy nagy szőlőtőkén*) egyik debreceni szőlőkertben szüretkor 185 fürt szőlőt számoltak meg.

* (*Ögyilkosság.*) Szegeden a mult hét végén egy 82 éves álladalmi hivatalnok kötéllel vetett véget életének. Az öreg leginkább az bántotta, hogy 63 éves hivatalos foglalkozása megszűnt, sőt lakását is, hol 30 évet átélte, oda kellett volna hagynia. A szerencsétlen gyászoló özvegyet és több gyermeket hagyott hátra.

* (*Csizmadia nevű csavargót*) fogott el a fővárosi rendőrség a mult héten, ki cinkostársával a dunarakpartépítési irodát feltörte s 30 frtot és 100 frt értékű ruhát elrabolt.

* (*Szerencsétlen lövés.*) Egy pozsonymegyei galanthai földbirtokos, H—th R., f. hó 16-án puskáját a szabadban kilövé, a golyó a kert ajtaján hatolt keresztül, s épen ott mulató nejét oly szerencsétlenül találta, hogy az orvos semmi reményt nem nyújt életben maradásához.

* (*Névmagyarítás.*) Pauer Antal és Ferdinand szombathelyi lakosok Mezzei-re változtatták vezetéknévüket.

Különben cselekedvén, módja lesz benne az orra alá tartott fáklyafüstben gyönyörködhetni. — Délután négy óra tájban megszólalnak a dobok, s a pártfelek gyülekeznek. Beesteledvén, a város egyik tágasabb terén lobogók alatt zászlóaljokba osztatnak; elől-hátul hat-hat lovas, két oldalt vagy 50—50 markos legény fokosokkal, baltákkal, csákányokkal, buzogányokkal, ólmos és szeges botokkal felvértezve. Középett teméntelen tömeg, férfiak, asszonyok, fiú és leánygyermek, fáklyát vive és iszonyuan ordítózva, s távolságról távolságra dobok, trombiták és cigánybandák keserves nótáikat huzván. Emberek járnak körül az utcákon, kik 20 krért vannak felfogadva, hogy időről-időre az illető jelölt nevét kiáltozzák és éltessék. — Egy napon nagy csoport gyerek egy kutyát kergetett az utcákon, melynek farkára zöld toll (egyik jelölt színe), volt kötve, kiáltozván, nevetvén és sivitván: Éljen — —! Másnap már egy másik csoport szamarát hajtott, kinek feje be volt fehérítve, kiáltozva: Éljen — —! Az érintett levelező szerint kivétel alá esnek Kormos emberei, ki fegyelmet tart, s embereit kiáltozni, lármázni nem engedi.

* (*Lapstatistika.*) A Pest-Budán jelenleg megjelenő időszaki lapok száma 66-ra rúg. A sajtó alól naponta kikerülő példányok összes száma 85,835.

== (*Félkrajcáros borotválás.*) Sajátságos eset fordult elő közelebb Szegeden, mely a már különböző üzletágaknál általánosan jelentkező kapzsiságról tanuskodik. A városi szükségletekben, a borbély munkák árlejtésénél a kikiáltási ár következő volt: nyírás és köpülőzés 5 kr. borotválás 2 kr. Ebből az ügyes és életre való árlejtézők 76%-ot ütöttek le: így egy borotválás nem egészen 1/2 krba jön.

* (*Baleset.*) Török-Szt.-Miklóson egy izr. kereskedő neje f. hó 17-én este a petroleumhoz feledékenységéből közel tartotta a gyeitját, mire az olaj meggyuladt, a korsót szétvetette, s a szerencsétlen nő annyira összegegett, hogy a szorgos gyógykezelés dacára két nap alatt borzasztó kink között meghalt.

== (*Palmerston halála*) felett Angliában egyetemes gyász nyilvánul. Albert herceg halála óta csak Cobden elhunytá keltett oly mély és egyetemes fájdalom. Lady Palmerstonhoz mindenfelől érkeznek a részvétiratok, melyek küldésében Viktoria királyné, a walesi herceg és hercegnő az elsők voltak, valamint Napoleon császár is. Lord Palmerston óhajta, hogy porai csendesen és pompa nélkül találjanak nyughelyet Romseyben, hol még életében készítettett magának sirboltot, nem teljesült. F. hó 27-én délben a legnagyobb ünnepélylyel a Westminster apátságban Pitt mellé temették el, s a költséget a királyné kívánságára az állam viseli.

== (*Lord Palmerston és egy depr. cenit hazánkfia.*) Tudvalevőleg Palmerston igen sokat szenvedett a köszvény miatt. Egy debreceni hazánkfia, Dániel ur, bizonyos szert ismert, melyet a köszvény ellen maga is gyakran használt, s e gyógyszert ajánlotta az öreg államférfinak is. Palmerston köszvé-

ellen azonban nem használt e szer, miről néhány sorban tudósította is Dániel urat, megköszönve, hogy a magyarok annyira érdeklődnek egészségi állapotá által.

== (*Napoleon császár a kholera-betegeknel.*) Napoleon császár okt. 21-én egy hadsegéd kíséretében váratlanul meglátogatta a „Hotel Dieu“ kórházat. Oly titkon történt oda menetele, hogy a kapus csak azután eresztette be, midőn megismerteté kiletét. A császár egy egész órát töltött a kórházban, társalgott a kholera-betegekkel, s örömet fejezte ki, hogy azok legnagyobb része már javulófélben van. Napoleon csak akkor szándékozik elhagyni Párist és Compiégnebe utazni, ha a kholera a francia fővárosban tetemes csökkenésnek indul. A császárné minden ellenzés dacára, szintén több kholera-kórházat meglátogatott, a betegekkel társalgott s vigasztalta őket.

== (*Varsóban*) Moniuszky lengyel nemzeti opera költő műveit, s általában a nemzeti operákat be tiltották. A lengyel operaházat valószínűleg be akarják zárni.

== (*Hugo Viktor legújabb költeményei*) e hó végével egyszerre jelennek meg Párisban és Brüsszelben. Ugyanazt a díjt kapja érték, mint „Nyomorultak“ című regényeért: 200,000 frankot. E költemények öt kötetben jelennek meg, s két szakaszra oszlanak; az egyik rész címe „Ifjuság,“ a másiké „Bölcsesség.“

== (*Házak összeomlása Berlinben.*) A berlini „vizi-kapu“ utcában okt. 20-án borzasztó szerencsétlenség történt. Egy négyemeletes ház hátsó része egyszerre beomlott, s vagy 100 embert, kik éppen a házban voltak, temetett romjai alá. A falaktól kezdve az alapépítményig nem maradt kő-kövn. 21-én délig 17 halottat, 26 nehéz s 8 könnyű sebesültet és 12 sérületen egyént ástak ki a romok közül. Ugyanez időben Königsthor előtt is össze-rokadtt egy ház, a hol 3 személy meghalt, három megsebesült.

⊙ (*Közép-Amerika zenéje.*) A Közép-Amerikában (Panama, Guatemala, Yukatan, stb.) a mint Morlet francia utazó írja, a nép legkedvencebb hangszere: a *marimba*. Ez cimbalomforma hangszer, a mennyiben szintén két kis vesszővel játszanak rajta, de főleg az által különbözik, hogy a cimbalmon húrok adják a hangot, a marimbán vékonyra faragott fa-lapok, melyek alatt lopótök alakú csövek lógnak. A marimba annyira kedvenc hangszere e vidék lakóinak, hogy marimba nélkül nincsen élvezetes multság; ez az estélyek lelke, az utazók kísérlője, a templom orgonája, bálban a zenekar, s minden háztartásnak egyik elkerülhetetlen s lényeges butora. Hangtelj s kelleme sokkal felülmulja zongoránk sovány hangjait s minden dallam e hangszerezen kimondhatatlan bájjal hangzik. A francia utazó azt hiszi, hogy ezen természetes egyszerűségben levő hangszert még tökéletesíteni is lehetne, s valamint a cimbalomból több évszázadon vagy talán évezreden át a mi zongoránk nőtte ki magát: ép ugy lehetne a marimbából is valami billentyűs hangszert alkotni, mely aztán érzésre ható, kellemes hangjáért s azon jó tulajdonáért, hogy csak egyszer, t. i. a mikor készi-

tik, kell felhangolni, — mostani zongoráink felett elönnyl birna. Ezen hangszernek tulajdonítja, hogy Közép-Amerika népei, főleg a viruló Peton vidék lakói oly szenvedélyesen szeretik a zenét, s hogy e népekben a zenészethez hajlam s tehetség annyira kifejlődött. — A marimba eredetileg áfrikai hangszer s mint többen állítják, a szerencse hozták volna Amerikába, mert most is található az ugyanazon név alatt Afrika több szerencsen népénél, noha tökéletlenebb állapotban.

Irodalom.

* (A Pulszky-család mesekönyve.) Pulszky Ferenc, neje és fia Ágost egy-egy nagyobb tündérmesét irtak, s a három mű nemskára együtt egy kötetben megjelenik. A Pulszky Ferencé ezen címet viseli: „Mese a csillagfíró,“ s a Kisfaludy-Társaságnak van ajánlva, mely a jeles szerzőt már régen tagjai sorába ígtatta, most azonban még tetteleg nem számíthatja közéjük.

— (Gróf László Kálmán) az „Uj korszak“ szerkesztőségétől visszalépett.

Nemzeti színház.

Adatott: okt. 19-én *A fehér nő*, opera 3 felv. Boieldientől. — 20-án *Egy pohár víz*, vigjáték 5 felv. Scribetől. — 21-én *Hunyadi László*, opera 4 felv. Erkelről. — 22-én *Téli rege*, színjáték 5 felv. Shakespearétől. — 23-án *Montjoye*, szimfónia, 5 felv. Feuillettől. — 24-én Csillag Róza k. a. és Willem V. ur föllépteül: *Borgia Lucretia*, opera 3 felv. Donizettitől. — 25-én *A nőuralom*, vigjáték 3 felv. Szigligetitől.

Ki van tűzve: okt. 26. *Zsidónő*. 27. *Nőm meghalt*, uj be-

tanulással először. 28. *Dinorah*. 29. *Cigány*. 30. *Stuart Mária*. 31. *Fehér nő*. nov. 1. *Egy millió*. 2. *Alarcos báli*. Csillag Róza k. a. vendég. 3. *Az erdő szépe* 1-őr. 4. *Szép Ilona*, új szereposztással először.

Szerkesztői üzenetek.

— *Brüsszelbe*: A küldött „jeles férfiak arcképei“ nagyon megörvendeztettek, s ezek közül az egyikét minél előbb ki fogjuk adni.

— *Buda Ujlakra*: N. K.-nak. A baranyamegyei rajzok és cikkek hazánk ismertetéséhez érdekes adatokkal járulnak.

— *Sőjtörre*: L. L.-nak. A szives bizalmat és jóakaratot busdító jelként fogadtuk; a levelet a helyreigazítás végbevitelére végeztük átadtuk a kiadóhivatalnak.

— *Kolozsvárra*: dr. B. K.-nak. Köszönet a szives közbenjárásért; az utasítást fel fogjuk használni.

— *Pesten*: *Havasinak*. Mintán dolgozatát most már teljesen elolvastuk, arról a legnagyobb méltánnyal nyilatkozhatunk. Úgyes toll, némi költői színezet, gondolkodás és tanulmány egyesül abban. A cikksorozat folytatásával valóban megörvendeztetne ön minket.

— *Sz. Fehérvárra*: S. Zoltánnak. Látszik a törekvés; több önállóság formában és eszmékben sikert ígér.

— *„Bánatom“* nem jöhet s „*Egy szerelmes szív tévelygése*“ iránya s terjedelménél fogva nem lapunkba való.

— *A Szuhára*: A jó kíváncsi teljesülését mi is óhajtjuk. A kívántnak már kézhez kellett jutnia. B. K. itt van.

— *Pesten*: M. E.-nek. A „Kisfaludy Károly nemzője“ című érdekes cikke a rajzzal együtt nemskára rákerül a sor.

— *A burgonya természetének története* sokkal érdekes lenne, ha az a burgonya hazai történetét tárgyalná; azonban ha terünk lesz rá, így is közöljük.

— *Pacsára*: B. E.-nek. Magán levélben is siettünk önnek tudtára adni, a mit már e rovatban egy ízben kifejeztünk.

— *Bukarestbe*: K. F.-nek. Derék hazánkfia arcképét s életírást köszönettel vettük, de erre csak aztán kerülhet a sor, ha a régiebbek is napvilágot láttak.

Vasutak közlekedése.

A délkeleti vaspályán.

Bécs	Ind.	7 ó. 45 p. r.	8 ó. — p. e.
Érsekújvár	„	1 „ 20 „ du.	1 „ 48 „ éj.
Pest	„	5 „ 35 „ du.	6 „ 25 „ r.
Cegléd	„	8 „ 27 „ du.	9 „ 4 „ r.
Szeged	„	12 „ 17 „ éj.	3 „ 50 „ du.
Temesvár	Érk.	5 „ 20 „ r.	10 „ 18 „ e.
Temesvár	Ind.	10 ó. 32 p. éj.	5 ó. 19 p. r.
Szeged	„	2 „ 25 „ r.	12 „ 15 p. délb.
Cegléd	„	5 „ 54 „ r.	5 „ 41 „ du.
Pest	„	9 „ 55 „ r.	8 „ 37 „ e.
Érsekújvár	„	1 „ 50 „ du.	1 „ 3 „ éj.
Bécs	Érk.	6 „ 33 „ e.	6 „ — „ r.

A tiszavidéki vaspályán.

Cegléd	Ind.	9 ó. 27 p. r.	8 ó. 24 p. e.
Szolnok	„	10 „ 27 „ r.	9 „ 42 „ éj.
P.-Ladány	„	1 „ 26 „ du.	1 „ 20 „ éj.
Debrecen	„	3 „ — „ du.	3 „ 48 „ r.
Tokaj	„	5 „ 25 „ du.	8 „ 5 „ r.
Miskolc	„	7 „ 24 „ e.	11 „ 3 „ r.
Kassa	Érk.	9 „ 56 „ e.	2 „ 49 „ du.
Kassa	Ind.	5 ó. 21 p. r.	11 ó. — p. du.
Miskolc	„	7 „ 52 „ r.	3 „ 2 „ du.
Tokaj	„	9 „ 35 „ r.	5 „ 35 „ du.
Debrecen	„	12 „ 12 „ délb.	10 „ 29 „ éj.
P.-Ladány	„	1 „ 45 „ du.	12 „ 56 „ éj.
Szolnok	„	4 „ 44 „ du.	4 „ 43 „ r.
Cegléd	Ind.	9 ó. 47 p. regg.	
Szolnok	„	11 „ 19 „ regg.	
Arad	„	3 „ 21 „ délu.	
Csaba	Érk.	5 „ 27 „ délu.	
Arad	Ind.	9 ó. 30 p. déle.	

Csaba . . . „ 12 „ 6 „ déle.
Cegléd . . . Érk. 5 „ 32 „ délu.

P.-Ladány Ind. 2 ó. 58 p. délu.
Nagyvárad Érk. 4 „ 38 „ délu.

Nagyvárad Ind. 10. ó. 6 p. déle.
P.-Ladány Érk. 12 „ 48 „ déle.

A déli vaspályán.

Buda . . . Ind. 6 ó. 30 p. r. 5 ó. 15 p. e.
Sz.-Fehérvár „ 8 „ 43 „ r. érk. 7 „ 20 „ e.
Sz.-Fehérvár Ind. 5 ó. 59 p. du. 7 ó. 10 p. r.
Buda . . . Érk. 8 „ 2 „ este. 9 „ 14 „ e.

Fehérvár . Ind. 8 ó. 43 p. r. 7 ó. 20 p. e.
N.-Kanizsa Érk. délb. és este.

N.-Kanizsa Ind. 1 ó. 19 p. du. 5 ó. 36 p. r.
Fehérvár . „ 5 „ 59 „ du. 7 „ 10 „ este.

Fehérvár . Ind. 10 ó. — p. r.
Uj-Szöny . „ 2 „ 25 „ du.
Győr . . . „ 3 „ 11 „ du. 5 ó. 55 p. r.
Bruck . . . „ 5 „ 28 „ du. 7 „ 54 „ r.
Bécs . . . Érk. 8 „ 26 „ este.

Bécs . . . Ind. 7 ó. 45 p. r. 5 ó. 20 p. e.
Bruck . . . „ 9 „ 21 „ du. 6 „ 54 „ e.
Győr . . . „ 11 „ 38 „ de. 9 „ 5 „ e.
Szöny . . . „ 12 „ 57 „ délb.
Fehérvár . Érk. 5 „ 45 „ du.

Dunagözhajózás.

L e f e l é :

Bécsből Pestre : napon-ként 6 1/2 órák reggel.

Esztergamból Pestre: naponkint a helyi gőzzel 6 órák reggel, és a bécsi utazó gőzzel 4 óra felé délután.

Vácról Pestre: naponkint a helyi gőzzel 7 1/2 órák reggel, és 1 ór. délut. a bécsi utazógőzzel 5 óra tájban délután.

Pestről Mohácsra: hétfőn, szerdán, pénteken, szombaton 7 ór. reggel.

Pestről Eszékre és Zimonyba: hétfőn, szerdán, szombaton 7 ór. reggel.

F ö l f e l é :

Pestről Bécsbe: naponkint 6 órák este.

Pestről Vác-, Esztergomba: naponkint a helyi gőzzel 3 1/2 ór. délután, és a bécsi utazógőzzel 6 órák este.

Mohácsról Pestre: hétfő, szerda, péntek, szombaton 3 órák délután.

Zimonyból Pestre: vasárnap, kedd, csütörtök 10 órák délelőtt.

Orsováról Zimonyba, Pestre: szombaton regg.

A Szávan:

Sziszekről Zimonyba: hétfőn reggel.

Zimonyból Sziszekre csütörtökön délb.